

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003866

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-10-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ № 66 від 18 листопада 2025 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Маменко Тарас Васильович

2. Taras Mamenko

Кваліфікація: молодший науковий співробітник, 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1189-5711

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 033

Назва наукової спеціальності: Філософія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філософія

Дата захисту: 29-10-2025

Спеціальність за освітою: Філософія

Місце роботи здобувача: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10923

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 02.91.09

Тема дисертації:

1. Теорія знака у філософії Дж. Лока та Ч. Пірса
2. The Theory of the Sign in the Philosophy of J. Locke and C. S. Peirce

Реферат:

1. Дисертація досліджує еволюцію концепцій знака від раннього Нового часу до сучасності, акцентуючи на двох ключових парадигмах, представлених Джоном Локом і Чарльзом Пірсом. Автор аргументує, що розуміння знака відображає ширші зміни у філософських уявленнях про реальність, пізнання та людину, демонструючи трансформацію від інструментального до конститутивного підходу до мови. Дослідження підкреслює значення знака як універсального механізму смислотворення, що об'єднує різні дисципліни та виходить за межі суто лінгвістичних аспектів. Знак розглядається як трансдисциплінарна категорія, що поєднує філософію, лінгвістику, семіотику, антропологію та когнітивні науки. Він відіграє ключову роль у репрезентації дійсності, що робить його важливим об'єктом філософських студій. Дослідження виокремлює ключові властивості модерного знака: репрезентаціонізм, референтність, прозорість, інструментальність, атомізм, діадність, менталізм. У сучасній філософії їм на зміну прийшли нові характеристики: системність,

прагматичність, антирепрезентаціонізм, медіальність, соціальність, тріадність, що відображають перехід до динамічного та контекстуального розуміння знака. Ця еволюція підкреслює зміну філософських парадигм від інструментального сприйняття мови до визнання її конститутивної ролі у формуванні знання, соціальної реальності та людської ідентичності. Джон Лок першим серед новочасних філософів написав роботу з філософії мови та запровадив поняття семіотики. Дослідження простежує вплив його ідей на подальшу філософію, зокрема на ідеї Джорджа Берклі та Готфріда Ляйбніца. Берклі критикував локівські концепції абстрактних ідей і матеріальних субстанцій, пропонуючи функціональну теорію знаків, де вони не репрезентують реальність, а конституують її через досвідні зв'язки. Його доктрина *esse est percipi* підкреслює знакову природу буття. Ляйбніц протиставляв раціоналістичний підхід емпіризму Лока, стверджуючи, що знаки відображають об'єктивну структуру реальності через напередвстановлену гармонію. Ці ідеї заклали основу для переходу від репрезентаціонізму до функціональних і структурних концепцій мови. Чарльз Пірс відіграв ключову роль у трансформації модерної філософії, де знак стає центральним інструментом осмислення реальності, знання та людського досвіду. Він розробив цілісну семіотичну систему, що інтегрує логіку, феноменологію та прагматизм, забезпечуючи актуальність його ідей для сучасних дискусій. Семіотика Пірса критикує менталізм і атомізм Лока, де слова розглядаються як вираження приватних ідей, пропонуючи голістичний підхід, у якому значення формується в контексті спільноти та практики. Мова у Пірса – це процес семіозису, де слова набувають сенсу через інтерпретанти та практичні наслідки, відіграючи конститутивну роль у пізнанні. У філософії науки Пірс розвиває фалібілізм, розглядаючи знання як вірогідне, що постійно коригується досвідом. Істина у філософії Чарльза Пірса трактується не лише як відповідність фактам, а як динамічний консенсус, досягнутий дослідницькою спільнотою через безперервний процес семіозису та фалібілізму. Пірс критикує новочасну філософію за дуалізм, психологізм і фундаменталізм, пропонуючи замість кантівської апперцепції семіотичний підхід із синтаксисом, семантикою та прагматикою, а замість локівського менталізму – соціальний семіозис. Дослідження демонструє, як семіотика Пірса впливає на когнітивні науки, антропологію та біосеміотику, пропонуючи універсальний інструмент для розуміння життя й культури. Новизна дослідження полягає в аналізі мовного голізму як методологічної основи пірсівської філософії мови. На противагу локівському атомізму, Пірс розглядає значення як продукт системи переконань, соціальної практики та інтерпретантів. Його концепція істини як динамічного консенсусу, досягнутого через фалібілізм, протистоїть релятивізму, пропонуючи нормативний ідеал, що ґрунтується на безперервному процесі семіозису. Пірсівський підхід до інтенційності виходить за межі менталізму, розглядаючи її як семіотичний процес, де значення формується через взаємодію знака, об'єкта та інтерпретанти в контексті соціальної практики. Логіка зв'язків у Пірса, зокрема через його теорію предикатів як «хімічних атомів із ненасиченими зв'язками», передбачає системність і контекстуальність значення, що вплинуло на сучасні теорії голізму, зокрема в працях Дональда Девідсона та Віларда Квайна. Дисертація підкреслює, що пірсівський мовний голізм не лише переосмислює філософські концепти, але й відкриває нові перспективи для міждисциплінарних досліджень у когнітивних науках, антропології та біосеміотиці, пропонуючи універсальний інструмент для аналізу смислотворення в різних сферах людського досвіду. Дослідження сприяє введенню пірсівської семіотики в український інтелектуальний контекст, де вона залишається маловивченою. Матеріали дисертації можуть бути застосовані в наукових дослідженнях, викладанні філософії та культурології, а також у культурно-просвітницькій діяльності.

2. The dissertation investigates the evolution of the concept of the sign from the early modern period to the present, emphasizing two key paradigms represented by John Locke and Charles Peirce. The author argues that the understanding of the sign reflects broader shifts in philosophical views on reality, cognition, and humanity, illustrating a transition from an instrumental to a constitutive approach to language. The sign is regarded as a transdisciplinary category, integrating philosophy, linguistics, semiotics, anthropology, and cognitive sciences. It plays a critical role in representing reality, making it a vital object of philosophical study. The research highlights key characteristics of the modern sign: representationalism, referentiality, transparency, instrumentality, atomism, dyadicity, and mentalism. In contemporary philosophy, these have been succeeded by new traits: systematicity,

pragmatism, anti-representationalism, mediality, sociality, and triadicity, reflecting a move toward a dynamic and contextual understanding of the sign. John Locke was the first modern philosopher to address the philosophy of language and introduce the concept of semiotics. The study traces the impact of his ideas on subsequent philosophy, particularly on George Berkeley and Gottfried Leibniz. Berkeley critiqued Locke's notions of abstract ideas and material substances, proposing a functional theory of signs where they do not represent reality but constitute it through experiential connections. His doctrine of *esse est percipi* underscores the sign-based nature of being. Leibniz countered Locke's empiricism with a rationalist approach, asserting that signs reflect the objective structure of reality through a pre-established harmony. These ideas laid the groundwork for the shift from representationalism to functional and structural conceptions of language. Charles Peirce played a pivotal role in transforming modern philosophy, positioning the sign as a central tool for understanding reality, knowledge, and human experience. He developed a comprehensive semiotic system integrating logic, phenomenology, and pragmatism, ensuring the relevance of his ideas for contemporary discussions. Peirce's semiotics critiques Locke's mentalism and atomism, where words are seen as expressions of private ideas, proposing instead a holistic approach where meaning is formed within the context of community and practice. For Peirce, language is a process of semiosis, where words acquire meaning through interpretants and practical consequences, playing a constitutive role in cognition. In the philosophy of science, Peirce advances fallibilism, viewing knowledge as probable and continuously refined by experience. Truth, in Peirce's philosophy, is not merely correspondence to facts but a dynamic consensus achieved by the research community through an ongoing process of semiosis and fallibilism. Peirce critiques modern philosophy for its dualism, psychologism, and foundationalism, proposing a semiotic approach with syntax, semantics, and pragmatics in place of Kantian apperception, and social semiosis instead of Lockean mentalism. The study shows how Peirce's semiotics influences cognitive sciences, anthropology, and biosemiotics, offering a universal tool for understanding life and culture. The novelty of the research lies in its analysis of linguistic holism as the methodological foundation of Peirce's philosophy of language. In contrast to Locke's atomism, Peirce views meaning as a product of a system of beliefs, social practices, and interpretants. His concept of truth as a dynamic consensus achieved through fallibilism opposes relativism, offering a normative ideal grounded in the continuous process of semiosis. Peirce's approach to intentionality transcends mentalism, treating it as a semiotic process where meaning is formed through the interaction of sign, object, and interpretant within social practice. Peirce's logic of relations, particularly through his theory of predicates as "chemical atoms with unsaturated bonds," anticipates the systematicity and contextuality of meaning, influencing modern holistic theories, notably in the works of Donald Davidson and Willard Quine. The dissertation emphasizes that Peirce's linguistic holism not only reinterprets philosophical concepts but also opens new avenues for interdisciplinary research in cognitive sciences, anthropology, and biosemiotics, providing a universal tool for analyzing meaning-making across various domains of human experience. The research contributes to introducing Peirce's semiotics into the Ukrainian intellectual context, where it remains underexplored. The dissertation's materials can be applied in academic research, teaching philosophy and cultural studies, and cultural-educational activities.

Державний реєстраційний номер ДіР: 0122U002514

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Маменко, Т. (2019). Порівняльний аналіз концепцій знака у Дж. Берклі та Дж. Лока. Мультиверсум. Філософський альманах, (1-2), 31-48. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2019.1-2.02>
- Маменко, Т. (2020). Семіотичні категорії Пірса. Мультиверсум. Філософський альманах, 1(2) (172), 123-141. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2020.2.1.07>
- Маменко, Т. (2023). Критика Ч. Пірсом настанов картезіанської філософії: Філософська думка, (1), 176-192. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.176>
- Маменко, Т. (2025). Семіотична теорія істини Ч.Пірса та її сучасні експлікації: науковий та освітній аспекти: Філософія освіти. Philosophy of Education, 31(1), 221-236. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2025-31-1-13>

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Йосипенко Оксана Миколаївна

2. Oksana M. Yosyenko

Кваліфікація: д. філ. н., пров.н.с., 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3318-4788

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Андрейчук Надія Іванівна

2. Nadiia I. Andreichuk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9592-3187

Додаткова інформація: Scopus Author ID: 57226529079; Web of Science Researcher ID: ACD-3114-2022;
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=rWTauOAAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02070987

Місцезнаходження: вул. Університетська, Львів, 79000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Грицишина Марія Володимирівна

2. Maria V. Grytsyshyna

Кваліфікація: к. філос. н., доц., 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9919-1561

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Рівненський державний гуманітарний університет

Код за ЄДРПОУ: 25736989

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, Рівне, Рівненський р-н., 33028, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соболевський Ярослав Андрійович

2. Yaroslav A. Sobolievskyi

Кваліфікація: д. філ. н., доц., 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8251-2744

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Любивий Ярослав Валерійович
2. Ярослав В. Любивий

Кваліфікація: д.філос.н., професор, 09.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9929-7323

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут філософії імені Г. С. Сковороди Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417012

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Кузнецов Володимир Іванович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Кузнецов Володимир Іванович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Мулярчук Євген Іванович

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна